

MISIE

2
2015

BOLÍVIA

SPOZNÁVANIE

Zaujímavosti

Prvé misijné výjazdy

POŽEHNANIE
PASTORAČNÉHO CENTRA

Zdravotníctvo

Na Slovensku sa zvykne ponašovať na situáciu v zdravotníctve.

Určite to nie je „ružové“, ale neraz zabúdame byť vďační za to, čo máme. Prinášame Vám krátky pohľad na zdravotníctvo v Bolívii, ktorý snáď zmierni Vaše povzdychy v čakárni u lekára.

V Bolívii, podobne ako na Slovensku, existujú štátne aj súkromné nemocnice. Rozdiel medzi nimi je však priepastný. Súkromné majú dobrú úroveň, ale pre bežného človeka sú veľmi drahé. Štátne sú lacnejšie, ale ich úroveň je veľmi slabá. Niektoré z nich majú s nemocnicou spoločný iba názov. Skôr by sme ich mohli nazvať ošetrovne.

V približne osemtisícovom meste Concepción, kde bývame, je iba jedna štátna nemocnica. Keďže nemá dostatok odborníkov a prístrojov, operácie sa v nej nevykonávajú. Okrem toho je v meste aj súkromná ambulancia. Väčšinu liekov tu však nie je možné kúpiť. A už vôbec nie vakcíny a injekcie.

Takže, ak niekto z komunity Monte Verde (v pralese), ktorá je od Concepción asi 120 km, potrebuje ošetrovanie, k prvej zdravotníckej pomoci musí cestovať asi štyri hodiny cesty autom alebo na motorke. O ceste peši ani nemožno uvažovať.

Lenže väčšinou v Concepción nenájde primeranú zdravotnícku pomoc, a tak musí ísť až do Santa Cruz. To je ďalších 5 až 6 hodín cesty autobusom alebo autom.

Ináč za cestu autom sa platí, aj keď je vozovka na úrovni ciest tretej triedy. Všetko sa ešte môže skomplikovať, pretože v Bolívii bývajú často štrajky, pri ktorých protestujúci zablokujú cesty.

Nášho predchodcu Roberta Hofa raz pohrýzol túlavý pes, a keďže hrozilo riziko nákazy besnotou, musel ísť na ošetrovanie až do Santa Cruz. Po meste totiž behá po uliciach veľa psov bez majiteľa.

Kvôli štrajku však musel čakať jedenásť hodín, aby sa dostal na očkovanú v nemocnici v Santa Cruz.

Okrem toho je úplne bežné, že kvôli štrajkom aj niekoľko dní nekúpíte na čerpacích staniaciach benzín alebo naftu. Na čiernom trhu sa dajú zohnať, ale za omnoho vyššiu cenu.

Vráťme sa však k našim dedinčanom. Ak sa konečne dostanú do Santa Cruz, ešte stále nemajú vyhraté. Ak docestovali sami, častokrát ich nechajú v čakárni bez povšimnutia. Preto radšej chodia v

sprievode príbuzných, ktorí sa potom domáhajú, aby bol chorý vyšetrený. Okrem toho v Bolívii sa nikto neponáhľa, a to platí aj v zdravotníctve, ale o tom si viac povieme v inom článku.

Raz, keď som bol s jedným chorým na ošetrovanie, lekárka mi povedala, že mu nemôže nič predpísať, pretože ešte nemá atestáciu. A tak sme čakali, kým nepríde lekár s atestáciou.

Niekedy sa stane, že pacientovi zavrú ambulanciu pred očami s tým, aby prišiel na druhý deň. Ak chorý prišiel z ďaleka, nemá kde spať, pretože nemá na to peniaze, a tak je nútený prenocovať na ulici.

Kým chorý absolvuje vyšetrenia, kúpi si lieky a vráti sa domov do Monte Verde, prejdú niekedy aj 3-4 dni. A to ešte treba za všetko zaplatiť. Ak chorý nemá peniaze, má jednoducho smolu. Preto je bezmocnosť častou skúsenosťou miestnych ľudí nielen v zdravotníctve, ale aj na ostatných úradoch.

Pán farár v Concepción mal asi pred tromi rokmi operáciu srdca, za ktorú zaplatil približne 1500 dolárov. Pre väčšinu miestnych ľudí je nereálne takúto sumu zohnať, a tak sa viac obracajú na liečiteľov.

TRPEZLIVOSŤ RUŽE PRINÁŠA

Hovorí sa, že ak niekto prichádza do Bolívie a nemá trpezlivosť, tak ju nájde. Kto však prichádza do Bolívie a má trpezlivosť, ten ju stratí.

Jeden misionár nám povedal: „Tu nikto nebehá. Tu sa nikto neponáhľa.“ Určite to má aj viaceré výhody, ale pre nás európanov je to neraz trápenie. Ľudia nikdy neprídu na sv. omšu presne, ale prichádzajú postupne. V komunitách v pralese sa začiatok bohoslužieb pohybuje od pol do hodiny hore-dole.

Horšie je to na úradoch. Istý kňaz povedal, že prvé víza dostal takmer až po roku pobytu v Bolívii. Samozrejme, že len na jeden rok, ako je to tu zvykom. A tak sa zakrátko mohol znova pustiť do vybavovania nových víz, ktoré už potom zvyknú dávať na dva roky. Trvalé víza udeľujú až na tretíkrát. Nemusím snáď veľmi pripomínať, že zakaždým je potrebné nechať na úradoch kopec peňazí.

Nám o týždeň končia provízorne mesačné víza. Vybavo-

vane zamrzlo na skutočnosti, že „výpis z registra trestov“, sedemnásobne overený, počnúc Generálnou prokuratúrou, cez Ministerstvo vnútra, Justičný palác v Bratislave až po bolívijskú ambasádu vo Viedni, ktorý stál 150 eur, sa miestnym úradníkom zdá nedôveryhodný. A tak musíme čakať na odpoveď Interpolu, ktorý nám má preukázať našu bezúhonnú minulosť.

Po tento zamrznutý bod nás vybavovanie víz v Santa Cruz stál ďalšie dva dni vybavovania a poplatky. Nebyť seňory Ňoni z jednej cestovnej kancelárie, ktorá s nami celý tento proces absoluuje, by sme boli v tejto džungli úradov úplne stratení.

A tak si často opakujeme čarovné slovíčko „paciencia“ (trpezlivosť), ktoré nám odporúčal Rasto Zummer, kňaz z našej diecézy, ktorý pôsobil v Bolívii tri roky na nunciatúre v La Paz. Niekedy sa nám zdá, že sa našej netrpezlivosti čudujú aj zvieratá...

Čas tu nemá takú hodnotu ako na Slovensku. Asi preto hodiny na veži pri katedrále symbolicky stoja. Má to aj výhody. Všetko je tu pomalšie, a preto ľudia nezažívajú tolko stresov. Napr. na sv. omšiach nikto nepozera na hodinky.

V období dažďov mnohé aktivity padajú pre neschodné cesty. V lete sa život po obe- de každý deň na dve hodiny zastaví kvôli sieste. Je to čas odpočinku, kým sa trochu nezmierni poludňajšia páľava.

V porovnaní s našou krajinou je tu časový posun mínus šesť hodín, čiže ak v Bolívii vstávame o piatej

hodine ráno, aby sme sa pripravili na cestu do komunit v pralese, na Slovensku je už jedenásť hodín pred obedom.

Bol som prekvapený, že ľudia aj popri množstve práce

majú čas na stretávanie. Rodiny, podobne ako prvoprijímajúci a birmovanci, sa v Concepción každý týždeň stretávajú na sv. omši a po nej v malom spoločenstve.

La comida (jedlo)

V súvislosti s jedlom nám misiónári už pred príchodom odporúčali opatrnosť. No netušili sme, že práve jedlo bude naším prvým súperom, s ktorým sa budeme musieť popasovať.

Na prvý pohľad by sa zdalo, že tunajšie jedlo sa od nášho veľmi neodlišuje - syry, mlieko, zemiaky, ovocie, zelenina, hovädzie, bravčové a kuracie mäso... Ale to by nebola Bolívia, keby aj do jedla neukryla nejaké nástrahy na spestrenie pre potomkov bývalých kolonizátorov.

Napríklad také zemiaky. Indiáni na Altiplane údajne poznajú niekoľko stoviek druhov zemiakov! Raz nám naservirovali medzi iným aj niečo čierne, čo sa podobalo na údené halušky. Neskôr sme sa dozvedeli, že to sú zemiaky, ktoré Indiáni vo vysokých nadmorských výškach pri nízkych teplotách sušia vonku niekoľko mesiacov. Pán Boh žehnaj ich trpezlivosť! Na hygienickú stránku veci radšej nemyslím.

V komunitách v pralese je starým dobrým zvykom, že po sv. omši ľudia pohostia kňaza i jeho asistentov sýtym obedom. Väčšinou je to ryža a grilované mäso, ktoré volajú *churrasco* (čítaj: čurrasko) a to buď ho-

vädzie alebo bravčové, ktoré volajú aj *chancho* (čítaj čančo).

Rozmýšľal som, prečo je to mäso také tvrdé, hoci vyzerá upečené. Pochopil som to, až keď som videl, ako ho pripravujú.

Buď ho grilujú (skôr symbolicky údia) alebo ho pečú v hlinenej peci. V skutočnosti má od upečeného ešte ďaleko. A s tým sú spojené aj isté riziká, ako je *diarrea* (hnačka) alebo infekcie, ktoré sme už ráčili okúsiť.

To biele, na hornom obrázku v koši, nie sú banány, ale *juka*, lepšie povedané jej koreň. Chuť ako zemiaky, ale žiaľ obsahuje vlákninu, podobne ako starý kaleráb. Sliepku zväčša pripravujú v celku aj s hlavou. Každý si potom z nej ukrajuje koľko chce.

Pred odchodom do misí nás niektorí misionári, ktorí pôsobili v Bolívii, upozornili, aby sme si dávali pozor na svoju bezpečnosť.

Pomerne vysoké riziko ohrozenia je aj v Európe vo väčších mestách. V Bolívii sú tieto riziká znásobené chudobou, kvôli ktorej sa mnohí uchylujú ku krádežiam, kriminalite a drogám.

V našom regióne má veľa obyvateľov pušku na lov. Vraj tu na to netreba povolenie. Krátko po našom príchode sa tu prihodilo jedno nešťastie. Pri poľovačke jeden kolega zastrelil druhého v domnevní, že ide o divú zver.

V komunite Rio Blanco sme boli na sobáší lídrovi, ktorému sa stala podobná nehoda. Pri páde z motorky mu nešťastím vystrelila puška a prestrelila rameno. Stratil veľa krvi, ale podarilo sa mu ešte zísť po vlastných a zavolať prvú pomoc.

Najprv mu chceli amputovať ruku. Odmietol to. Po operácii sa, vďaka Bohu, z toho úplne zotavil.

V súvislosti s krádežami treba povedať, že niektorí tunajší ľudia nepovažujú krádež za niečo zlé, ale berú to ako jeden zo spôsobov, akým sa môžu postarať o rodinu. A ak sa niečo požičia, už sa to väčšinou pôvodnému majiteľovi nevráti.

Pozor si treba dávať zvlášť v obchodoch. Bezpečné sú väčšinou moderné drahšie hypermarkety vo veľkých mestách, zabezpečené kamerovým systémom.

Samotné Concepción je pomerne bezpečné mesto, na rozdiel od iných v jeho okolí, pričom kriminalita nepresahuje bežnú úroveň rizika, aká je aj na Slovensku.

V istej komunite sme slávili odpust ku cti sv. Jakuba. Po sv. omši bola procesia so sochou svätca, ktorému na krk zavesili krikľavú červenú kravatu. Vraj preto, že má sviatok.

Sprievod sa konal na priestranstve okolo prístrešku, ktorý nahrádza kaplnku. Na štyroch miestach boli zastavenia, podobne, ako na Božie telo.

Počas zastavenia zrazu jeden malý chlapec zdvihol ruku s kartónovou rúrkou, ktorá mu tesne nad rukou z rachotom vybuchla. Pri ďalšom zastavení z delobuchu vyletela horiaca časť smerom k ľuďom a takmer zasiahla psa, ktorý nás pokorne sprevádzal.

Pri treťom zastavení sa už pyrotechnickej služby ujal dospelý

muž, ktorý na odpaľovanie delobuchov použil dlhý konár. To aby si človek dával pozor ešte aj na odpustovej slávnosti.

Premena srdca

Jedno ráno som sa zobudil s pocitom,
že mi je tu všetko cudzie.
Akoby som tu nikoho nemal rád.
Nie žeby som nechcel, ale srdce bolo
akosi mimo hry. Toľko vecí je tu nových,
cudzých, iných ako doma...
Na toľké si musíme zvykať,
toľkým veciam nerozumieme...

Preto som prosil Pána o dar lásky k tunajším ľuďom. Pochopil som, že láska k nim mi nie je prirodzená, nevyplýva z toho, akí sú, ako sa správajú. Uvedomil som si, že mojou úlohou je milovať ich láskou nadprirodzenou, nezávisle na tom, akí sú. Preto som prosil Pána, aby mi dal takú lásku, akou ich miluje On. Ani som netušil, ako rýchlo odpovie na moju prosbu a začne pracovať na mojom srdci.

Ráno o deviatej sme mali odpustovú slávnosť ku cti sv. Ignáca z Loyoly v Zóne 7. Sedem znamená plnosť. No v tento deň bolo symbolických vecí viac. Sv. omšu sme slávili pod prístreškom na konci ulice. Na periférii, ako hovorí pápež František. V homílii som

hovoril, že ak prichádzame k Ježišovi s vierou, On bude konať v našich životoch veľké zázraky.

Spomenul som, ako sv. Ignác vierou otvoril svoje srdce pre Ježiša a vyprázdnil ho od po-

chybností a vlastných predstáv. Vďaka tomu mohol Ježiš zmeniť jeho srdce a cez neho aj životy mnohých iných a vykonať cez nich mnohé zázraky. Jedným z týchto zázrakov je aj mesto Concepción, ktoré založili práve učeníci sv. Ignáca - jezuiti, v ktorom my dnes pôsobíme. Prečo?

Concepción je úplne iné ako mestá v jeho okolí. Je čistejšie, usporiadanejšie, ľudia sú milší, jednoduchší, život je tu bezpečnejší a viera živšia. Odtiaľ pochádza aj biskup, pôsobiaci v hlavnom meste La Paz, ktorý mal na starosti prípravu návštevy pápeža Františka v Bolívii.

Po sv. omši sme boli požehnať nový dom jednej rodine, ktorá býva blízko miesta, kde bola sv. omša. Väčšina ľudí, ktorí boli na odpustovej slávnosti, prišli k tomuto domu a modlili sa spolu s nami. To sme ešte netušili, že niekomu sa v tom čase rodinný dom naopak rozpadol. V symbolickom význame.

Pri odchode sa pri mne zastavil starší pán s prosbou o pohreb. Naliehal, aby bol čím skôr a spomenul, že dotyčného privalil stavebný materiál. Za hodinu a pol sme už boli v kaplnke na cintoríne a vyprázdňovali sme ho do večnosti.

Truhlu mal veľkú, sivú, so striebornými ozdobami, luxusnú aj na slovenské pomery. Neskôr som pochopil prečo. Na veko rakvy položili fotku zosnulého. Mal iba tridsaťdeväť rokov.

Po pohrebe som sa ešte chvíľu rozprával s otcom zosnulého. Bol to ten pán, ktorý nahlásil pohreb. Mal vážnu tvár, takmer bez emó-

cií, ale to len preto, že sa ich naučil prežívať a niešť hlboko v srdci.

Hovoril: „To bol môj syn. Môj jediný. To je už druhé nešťastie v mojom živote.“ Nepochopil som. „A kde je jeho matka?“ „Tu vedľa“ - a ukázal rukou za seba. Znova som ho nepochopil. Bolo tam viacero ľudí, tlačiacich sa k hrobu a najmä jedna žena, ktorá veľmi plakala. Pýtal som sa: „Ona?“ „Nie!“ - po-

vedal. „Moja leží tu vedľa, už zomrela...“ Konečne mi to došlo.

Podal som mu ruku a zdíval sa mu do očí. „To bol môj jediný syn“, opakoval. Zmohol som sa iba na krátke pranie, aby bol silný... Jeho slová, podanie ruky i pohľad sa dotkli môjho srdca. Do oka sa mi náhle vtisla slza, aj keď som ho doteraz nepoznal.

Spomenul som si na vdovu z evanjelia, ktorá stratila svojho jediného syna. Napokon aj Boh Otec dal za nás svojho jediného Syna. Neskôr mi došlo, že zosnulý bol presne v mojom veku. A pochovali sme ho v deň odpustu jeho patróna sv. Ignáca. Tak sa volal aj môj dedo. Zvláštne... Zomrel môj rovesník a vo mne začalo žiť niečo nové.

Vďaka tomu, že bolesť trochu pootvorila moje srdce, som si uvedomil, že tu konečne mám niekoho skutočne rád. Tak rád by som tomuto otcovi povedal: „Chcel by som byť vaším synom.“

Pavol Hucík

POVERČIVOSŤ LAS CRENCIAS

Veľmi veľkým rizikom je tu poverčivosť. Mnohí veria viac liečiteľom a šamanom ako lekárom. Náš predchodca Robert Hof rozprával, ako bol raz pokrstiť zomierajúce malé dieťa, ktoré bolo v nebezpečenstve smrti.

Liečiteľ ho ešte okiadal nad ohňom a bylinami. Spomínaný kňaz zavolať lekárku, ktorá konštatovala, že dieťa je dehydrované vplyvom dlhodobých hnačiek a jediné, čo potrebuje, je infúzia. Rodičia však lekársku starostlivosť odmietli...

Na druhý deň dieťa zomrelo. Rodina okrem výdavkov na pohreb musela ešte zaplatiť veľkú sumu liečiteľovi. Tí si dávajú platiť viac ako lekári. V podobných prípadoch sa vina hádže nie na nich, ale na lekára alebo kňaza.

**Konečne voľnejší deň!
Dva dni predtým sme mali po tri sv. omše, z toho dve v komunitách, vzdialených vyše 60 km. Okrem toho jedno požehnanie domu, rozlúčku s našim predchodcom Robertom Hofom a biblické stretnutie, ktoré viedol slovenský misiónár Andrej Pešta SVD.**

Preto sme si povedali, že v pondelok si urobíme voľnejší deň, aby sme si trochu oddýchli. Keď sme prišli k autu, hneď nám došlo, že to voľno nemusíme brať až tak vážne. Zadné koleso nášho „tátoša“ bolo sfučané. Bolo nám jasné, že je to defekt, lebo deň predtým sme ho už dofukovali. A keď sa pozriete na naše ulice plné kadejakých smetí

že má veľa práce. Ukázal nám iný servis, no žiaľ jeho majiteľ nebol práve doma. Vrátili sme sa naspäť k tomu prvému, ktorý mal už medzitým prázdno pred dielňou, ale podľa jeho slov, mal ešte stále veľa práce. A tak sme hľadali ďalšieho mechanika.

Trvalo hodnú chvíľu, kým sme sa dostali na rad. Keď polial

- hovoríme mu - „Tak radšej opraviteľ.“

No po jeho ďalšej vete nás chuť na opravu úplne prešla. „Chodte si kúpiť toaletný papier!“ - hovorí mechanik. Prišlo mi to, ako nejaký žart. „Toaletný papier?“ - pýtam sa pre istotu. „A to bude držať?“ „Hej, ale nie dlho.“ „No tak to radšej dajte nový. Ak ju dáte za deväťsto bolivianos.“ „Deväťstopäťdesiat!“ - jednal sa mechanik. „Viacej nemôžem zľaviť“ - povedal šušlavou španielčinou, pretože aj on mal ústa plné koky.

Neostávalo mi nič iné, len súhlasiť. Takú deravú pneumatiku, ako ementál, sa neoplatí opravovať. S Jančim sme dali peniaze dokopy a začala sa výmena kolesa.

a odpadkov, s výnimkou centra mesta, nie je treba veľa fantázie na to, aby ste vedeli, že pravdepodobnosť prepichnutia kolesa je veľmi vysoká.

Najprv bol problém nájsť ochotného automechanika. Jeden s plným vačkom koky na líci, ktorý vyzeral ako asymetricky vypasovaný svišť, nám povedal,

našu sfučanú pneumatiku vodou, hneď sa ukázali tri miesta, cez ktoré unikal vzduch. Ďalej sme ani nehľadali. „Chcete novú, alebo ideme opraviť túto? Mám presne takú istú“ - pýtal sa nás. „A koľko stojí nová?“ „Tisíc bolivianos.“ To boli všetky naše financie na benzín, ktoré sme odložené na celý mesiac. Niečo z toho sme už minuli. „Nemáme toľko peňazí“

Popri oprave sme mali čas lepšie si všimnúť okolie. Automechanikova žena štrikovala krikľavú čiapku, zrejme na predaj a pred obchodíkom s dielňou sa v prachu hrali ich dvojčky. Obzvlášť ma zaujal jeden z nich, ktorý sa doplazil až ku kolesu auta s malým koníkom v ruke.

V myslí sa mi vynorili slová Andreja Peštu, ktorý nám pri včerajšej večeri hovoril, aby sme si dávali pozor na akési améby, ktoré sa môžu preniesť zo špiny ulice na nohy a potom do celého tela. Tam môžu skryto pretrvávať aj desať rokov a potom zavrišia dielo skazy, ktoré sa prejaví veľkými komplikáciami. Preto som si pri pohľade na tohto malého chlapčeka, celého od špiny, pomyslel: „Mať tak jeho imunitu!“

Opravár nám nakoniec zobral za výmenu kolesa len 20 bolivianos, čo je necelé tri eurá. „Tých 950 bolivianos dajte jej“ - a ukázal na svoju ženu. Na bolívijské pomery je to dosť. Približne triapol násobok mesačného dôchodku. Na Európske pomery to nebolo predražené, vyšlo nás to spolu 133 eur. No vzhľadom na to, že tu nemáme žiadnu výplatu, ani

to nebolo málo. Lenže pohľad na dve malé chudobné deti, hrajúce sa v prachu, všetky naše úvahy o zaplatenej sume rýchlo vymazal.

CHUDOBA alebo jednoduchosť?

Pri jednom výjazde si Janči ukladal do tašky mokré oblečenie, pričom si ho dával najprv do igelitového sáčka. Hovorím mu: „Janči, tebe sa žije, ty si vybavený...“ On na to: „Ešte aj ten biedny igelitový sáčok mi závidíš?“ „Nie“, odpovedal som, „ale vidíš, čo so mnou tá chudoba robí?“

Chudoba miestnych ľudí očividne mení naše vnímanie. My zatiaľ v chudobe nežijeme. Nemáme síce plat, ale máme zabezpečené ubytovanie a stravu. A aj keď naše izby zívajú prázdnotou, to hlavné, čo potrebujeme, máme. Preto si myslím, že žijeme skôr jednoducho ako chudobne.

Nedávno sme potrebovali vysávač na vyčistenie auta. Na biskupskom úrade, na fare, dokonca ani v stolárskej a automechanickej dielni sa nenašiel ani jeden. Keď sme sa pýtali, kde by sa dal zohnať, odpovedali nám starou známou pesničkou: „V Santa Cruz.“ To je ako pre spišiaka v Bratislave. A tak sme namiesto vysávania naše zaprášené auto tepovali ručne.

Je tu veľký problém aj s internetom. Dostupný je iba cez telefónnu sieť, ktorá je preťažená, čo v našom prípade znamená, že bežne nemáme k nemu prístup. Kúpili sme si telefónnu kartu aj s internetom, ale nič z toho poriadne nefunguje.

A tak z času na čas chodíme do kancelárie v stolárstve, ktoré patrí vikariátu.

Mne doteraz nefunguje ani telefónna karta. Takže život je tu podstatne jednoduchší.

Kázeň pre prvoprijímajúce deti.

Zdieľanie na stretnutí rodín.

Tradičný tanec na rozlúčku s R. Hofom.

Jeden z lepších domov v komunitách.

Cesta pralesom na sv. omšu.

Prašné cesty v čase sucha.

Sobáš v provizórnom prístrešku.

Spovedanie v komunite Monte Verde.

Milí naši priatelia! Ak by ste vnímali, že chcete podporiť misijnú činnosť, pastoračiu alebo chudobných vo farnosti Concepción, kde pôsobíme, môžete tak urobiť prostredníctvom bankových účtov: 0320652630/0900 (Pavol H.) alebo: 0522512863/0900 (Ján P.).